

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ
КОСТЯНТИНА ВАЩЕНКО
«ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»**

Підготовка національної еліти, її інтелектуальний, науково-професійний рівень, неперервне методологічне і професійне зростання на різних етапах службової кар'єри – важливе завдання державної політики. Від її реалізації в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, сучасних викликів і загроз поряд з іншими чинниками залежить соціально-економічний розвиток держави.

Значну увагу науково-педагогічної громадськості України привернула монографія **«Професійна підготовка державних службовців: теорія, методологія, практика»**³, видана в минулому році. Її автор – доктор політичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України Костянтин Ващенко. Мета цього інноваційного видання – дослідження основних принципів модернізації професійної підготовки державних службовців в Україні, переосмислення і перевідкриття національно-державницького досвіду у контексті сучасних наукових підходів.

У передмові автор зазначає: «Державна служба – це не просто місце роботи, а професія, що вимагає спеціальної підготовки фахівців. А це, у свою чергу, потребує людей з особливими рисами, відповідної організації навчально-виховної діяльності, освоєння культури і соціального досвіду, наукового супроводу, практичної підготовки. Ключова концептуальна ідея цієї монографії – професіоналізація підготовки державних службовців, розвиток їхньої професійної компетентності («worklong-learning», за аналогією з «life-learning»). Такий вектор впливає на визначення змісту, напрямів та основних шляхів модернізації державної служби» (с. 5). Цінність цієї праці, на нашу думку, полягає в її інтердисциплінарності, інноваційності, випереджувальному підході та прогностичності.

Передусім зазначимо, що методологічно обґрунтованою й досить цікавою є структура цієї монографії, що охоплює десять взаємопов'язаних розділів. Державна служба як сфера професійної діяльності розглядається автором цілісно, з урахуванням досвіду провідних країн Європи, а також США і Канади. Історико-педагогічний аспект цієї проблеми К. Ващенко розглядає на основі осмислення сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників. Досить детально автор аналізує вісім основних аспектів теорії державної служби. Важливим є те, що державна служба відповідно до законодавства розглядається в діяльній аспекті. Вона є особливою сферою людської діяльності, способом професійної організаційно-управлінської діяльності, що охоплює різні види діяльності, а також знання, вміння, цінності, відносини тощо. Тобто її доцільно розглядати як систему професійної діяльності осіб у різних структурах державного апарату. Закономірним є аналіз функціонування цієї служби як соціального, економічного, культурного інституту, а також як засобу зв'язку між суспільством і державою, громадянином і державою.

³Професійна підготовка державних службовців: теорія, методологія, практика: монографія / К.О. Ващенко. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2017. – 416 с.

Аналіз цієї проблеми у соціальному, політичному, правовому, соціологічному, організаційному, процесуальному і моральному аспектах переконує у винятковій важливості психолого-педагогічних підходів у реалізації сукупності завдань, пов'язаних з цими аспектами. Свої роздуми К. Ващенко ілюструє на прикладах Франції, США і Канади. Він обґрунтовує необхідність розроблення і впровадження нової моделі навчання та перепідготовки державних службовців. Йдеться про розроблення інноваційних програм підготовки та підвищення кваліфікації відповідно до переліку управлінських та адміністративних функцій, а також про запровадження накопичувальної системи підвищення кваліфікації, яка передбачає щорічне підвищення кваліфікації різних категорій державних службовців й запровадження з цією метою індивідуальних карток розвитку персоналу, розроблення щорічних індивідуальних планів навчання, застосування різних видів підвищення кваліфікації, стажування, навчання на робочому місці, дистанційне навчання. Наголошується також на необхідності запровадження сучасного механізму оцінювання якості навчання.

Значний інтерес викликають дослідницькі матеріали щодо сутності і змісту професіоналізації державної служби. Автор виокремлює загальносвітові тренди зміни парадигми державного управління від бюрократичного управління до ефективної сервісної держави (New Public Management) та належного врядування (Good Governance). Належну увагу приділено аналізу орієнтації на європейські стандарти державного управління, врахування показників Індексу світової конкурентоспроможності Світового економічного форуму за 2015 рік. Розглядаючи ці аспекти, автор враховує результати наукових пошуків Національного інституту стратегічних досліджень.

На основі Енциклопедичного словника з державного управління термін «професійна діяльність» розглядається як вид діяльності, занять особи, яка володіє комплексом спеціальних фахових знань та практичних фахових вмінь і навичок, набутих в процесі поглибленої загальної та спеціальної фахової підготовки, а також досвіду роботи. Це дозволяє розглядати мету, предмет, засоби, процедури діяльності як педагогічні категорії.

Порівняльно-педагогічний аналіз цієї проблеми потребував звернення до специфіки діяльності різних професійних асоціацій та інших громадських організацій в різних країнах. Дослідник зазначає, що до мережі таких професійних асоціацій у США входять: Американське товариство державної адміністрації (ASPA), Національна асоціація шкіл державних справ та адміністрацій (NASPAA), у Великій Британії – Товариство керівників виконавчих органів місцевої влади (SOLACE), Асоціація голів органів виконавчої влади (CEA), Товариство службовців вищої ланки (SOCPO), асоціація секретарів і повірених Ради міністрів (ACSES), Інститут зв'язків з громадськістю (IPR). Як зазначає автор, великий внесок у професіоналізацію державної служби в Європі робить Асоціація інститутів і шкіл з державного управління Центральної та Східної Європи (с. 58).

Заслугує високої оцінки аналіз моделей різних країн з урахуванням національних особливостей розуміння та реалізації державної служби: «Кар'єрна модель» (Франція, Німеччина, Японія); ангосакська модель (Велика Британія); державна служба країн ісламської орієнтації; трудова модель (КНР, Куба) та інші. Автор слушно наголошує, що розуміння сутності державної служби зумовлюється

цивілізаційними, ментальними, історичними та соціально-політичними чинниками, що домінують у певній країні (с. 12).

Компетентнісний підхід на державній службі розглядається на основі вивчення багатьох зарубіжних і вітчизняних джерел. Передусім йдеться про праці таких дослідників як: Р. Бойцес, Р.Мансфілд, Ж. Робертс, Дж.Равен. Автор поділяє висновки Дж. Равена, що найбільш важливими складовими компетентності є «схильність аналізувати явища і ситуації, враховувати попередній досвід, передбачати майбутні перепони, виявляти ініціативу, вести і бути тим, кого ведуть... для досягнення значущих цілей». Наголосимо, що праця Дж. Равена «Компетентність у сучасному суспільстві: вияв, розвиток, реалізація» (Лондон, 1984) дала значний поштовх для розвитку компетентнісної моделі освіти та підготовки кадрів. Звернення автора монографії, що рецензується, до документів ЮНЕСКО, Ради Європи та інших міжнародних організацій дозволило дійти висновку, що «компетентнісний підхід поступово проникає в усі сфери професійної діяльності. Це підтверджує позиція Міжнародного департаменту стандартів з навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI). Поняття «компетентність» ця організація трактує як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. Воно передбачає набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або діяльності» (с. 94).

Ціннісні дослідницькі матеріали систематизовано у розділах «Інформаційна складова професійної компетентності»; «Підготовка до вступу на державну службу»; «Управління професійною компетентністю упродовж кар'єри державного службовця»; «Особистісний розвиток державного службовця». Прогностичне значення має зміст розділу «Роль галузі знань “Публічне управління і адміністрування” у професіоналізації державної служби». В ньому автор аналізує вітчизняний досвід введення нової галузі знань «Публічне управління та адміністрування» й відповідно нової спеціальності, що спрямована на формування трьох основних видів компетенцій:

– *інтелектуальна* компетенція, що передбачає здатність до аналітико-прогностичної діяльності й уміння розроблення та обґрунтування вибору найбільш ефективних рішень;

– *функціональна* компетенція, що передбачає вміння застосування інструментів демократичного врядування у сферах державного і регіонального управління, європейської співпраці, а також знання соціального розвитку регулювання економіки, публічних фінансів, комунікацій, конституційно-правових засад врядування та управління, електронного врядування, територіального управління, європейських інституцій та процедур, технологій управління людськими ресурсами;

– *соціальна* компетенція, що орієнтована на наявність комунікативних здібностей уміння працювати «в команді», готовність до співробітництва та вирішення конфліктів (за М. Міненко).

Прогностичне значення мають запропоновані К. Ващенком основні напрями модернізації системи професійного навчання державних службовців. Заслугує позитивної оцінки звернення автора монографії до проблеми

професіоналізації управлінської культури державної служби в країнах Європейського Союзу, що зумовило організацію відповідної системи навчальних закладів. Конструктивні ідеї досвіду Великої Британії, Німеччини, Польщі порівнюються з підходами, що реалізуються у США, Канаді та інших країнах. Йдеться також про створення широкої мережі громадських асоціацій або компаній в Австрії, Бельгії, Франції, Німеччині, Греції, Італії, Португалії, Іспанії та Об'єднаному королівстві Данії, Фінляндії, Ірландії і Нідерландах.

З урахуванням результатів здійсненого порівняльного аналізу автор монографії дійшов такого висновку: провідними тенденціями розвитку сучасної системи професійного навчання державно-управлінських кадрів в ЄС є: зростаюча різноманітність і комерціалізація освітніх послуг; практична спрямованість; розвиток системи освіти дорослих, що ініціюється громадськими об'єднаннями; екстенсивний розвиток освіти тощо (с. 355).

Вважаємо за доцільне привернути увагу до того, що теоретичні і методологічні положення, обгрунтовані у завершальному розділі монографії, покладено в основу Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Цю Концепцію схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2017 р. Прийняття такого документа, на нашу думку, має загальнодержавне значення. Доречно наголосити, що цей документ розроблено з урахуванням положень Меморандуму безперервної освіти Європейської Комісії. Відповідно до нього реалізація Концепції здійснюється відповідно до таких принципів:

- визначення потреби у професійному розвитку;
- наближеності освітніх послуг до місця проживання та роботи особи;
- обов'язковості та безперервності, тобто забезпечення прагнення державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад до самоосвіти та професійного розвитку протягом усього життя;
- цілеспрямованості, прогностичності та випереджувального характеру;
- інноваційності та практичної спрямованості;
- індивідуалізації та диференціації підходів до навчання;
- відкритості;
- гарантованості фінансування професійного навчання⁴.

Реалізація цієї Концепції, безсумнівно, сприятиме впровадженню державної політики в сфері професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування. Це дасть змогу: створити сучасну цілісну, мобільну та гнучку систему професійного навчання з розвиненою інфраструктурою, ефективним управлінням і належним ресурсним потенціалом; забезпечити якість та безперервність навчання державних службовців та посадових осіб місцевого

⁴Реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; Національне агентство з питань державної служби, 2017. – С. 9.

самоврядування; запровадити належну систему оцінювання і моніторингу якості надання освітніх послуг; створити належні умови для реалізації права державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на професійний розвиток; сформувати середовище для добросовісної конкуренції серед суб'єктів надання освітніх послуг, розширити спектр зазначених послуг та їх провайдерів за рахунок залучення суб'єктів різної форми власності; запровадити механізми реалізації безперервної освіти, що забезпечить розвиток професійної компетентності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Це сприятиме педагогізації усього суспільства, позитивно впливатиме на розвиток освіти в усіх регіонах.

**Доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар
Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАП України**

Н. Г. Ничкало